

2019-mi aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarut

(Aningaasaqarnermut Nunanilu Avannarlerni suleqatigiinnermut Naalakkersuisoq)

Saqqummiussissut

(Aningaasaqarnermut Nunanilu Avannarlerni suleqatigiinnermut Naalakkersuisoq)

Matumuuna Naalakkersuisut 2019-imi aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarusiaq saqqummiuppaat. Nalunaarusiami maanna ukiunilu tulliuuttuni politikikkut pingaarnersiukkanik anguniakkanik arlalinnik angusaqarnissaq siunertaralugu suliniutinik pingaarnernik imaqarpoq. Tamanna aningaasaqarnikkut inissisimanermik aningaasaqarnerullu attanneqarsinnaasumik ineriartornissaanik qularnaarinninniarnermi unammillernartitanik aallaaveqarpoq. Nalunaarusiaq 2016-imi attassiinnarnissamut inerikkiartortitsinissamullu pilersaarusiamik aaqqissuusseqqinnermut sisamanik imaqartumik malitseqartitsivoq.

Pingaarnertut politikikkut anguniakkat

Naalakkersuisut aaqqissuusseqqinnissanik suliniutit, suliniutit aalajangersimasut, kiisalu siunnerfilinnik aningaasaliinerit aqputigalugit ilaatigut Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu aningaasaqarneq patajaatsoq qulakkeerniarpaat, ilaatigullu namminersorlutik inuussutissarsiortuni aningaasaqarnikkut sulisoqarnikkullu siuariartormermik pilersitsinissaq qulakkeerniarpaat. Naalakkersuisut anguniakkat makku angunissaat kissaatigaat:

- Nunatta aningaasaqarniarnera pitsaasumik patajaatsumillu ineriartussasoq, siviisuumik attanneqarsinnaassasoq tamannalu aqputigalugu Kalaallit Nunaat ataatsimoortumik tapiissutinik isumalluuteqarunnaariartussasoq.
- Nunap immikkoortuisa kommunillu akornanni oqimaaqatigiissumik nuna tamakkerlugu naapertuuttumik atugarsissaarnissamik attassisinnaasumik piffinnilu arlalinni aningaasaqarnikkut siuariartortitsinissaasumik ineriartortitsisoqassasoq.
- Inoqutigiit pisisinnaassusiannik annertusaasoqassasoq, tassani immikkut akissaatikitsut akunnattumillu isertitallit aningaasaqarnerulernissaannut peqataaneq ilanngullugit, taamaalilluni inuiaqatigiinni naligiinnginnerujussuaq appartinneqarsinnaaqqullugu.

Maanna aningaasaqarnerup inissisimanagera aaqqissuusseqqinnissanut taamaattunut aallaavigissallugu pitsaasumik inissisimavoq. 2019-imi aningaasarsiornerup ineriartormera 2018 assigalugu pitsaasumik inissisimavoq. 2020-missaaq aningaasaqarneq siuariassasoq Aningaasaqarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit ilimagaat. Tamanna pitsaasuvoq. Aningaasarsiornerup pitsaasumik inissisimanagera pisortat aningaasaqarnerannik nukittorsaanermut siumullu sammisumik aningaasaliinernut atorneqassaaq. Tamanna inuiaqatigiinni pitsaasumik ineriartormermut ikorfartuissaaq, taamaaliormermilu aaqqissuussaanikkut, siunissami iluanaarutissanik kiisalu politikikkut pingaarnertut anguniakkanik angusaqarnermik kinguneqassaaq.

Aaqqissuusseqqinnernik aallussineq

Suliniutitut sukumiisunut siunnersuutit aqqutigalugit innuttaasut pitsaanerusunik naligiinnerusumillu atugaqalernissaannut, kiisalu Kalaallit Nunaannut tamarmut iluaqutaasumik siunissami ineriartorneq, aningaasaqarnikkut siuariartorneq qulakkeerniarlugu namminersorlutik inuussutissarsiortunut sinaakkutinik pitsaanerusunik Naalakkersuisut peqataasinnaapput. Tamanna minnerunngitsumik immikkoortuni pingaarnerni tulliuuttuni aaqqissuusseqqinnikkut suliniutini ukunani atuuppoq:

- Ilinniartitaanermi immikkoortumi amerlanerusut ilinniagaqarnissaanni aporfiaanissat aallutaralugit.
- Ineqarnermi immikkoortumi inissiat attartortittakkat kommunitut nuunneqarnissaat kiisalu ineqarnermut immikkoortumi piujuaannartitsisumit toqqammaveqarnerup annersuarnissaa qulakkeerniarlugu ineqarnermut inatsimmik aaqqissuusseqqinnissat aallutaralugit.
- Imminut napatinnerulerneq, tassani sulisinnaasut amerlisarnissaannut iluqutaassussanik aaqqissuusseqqinnerit ilanngullugit.
- Meeqqat inuusuttullu aallutaralugit immikkoortut akimorlugit siusissukkat pinaveersaartitsinerit.
- Nukissiuuteqarnermik piujuaannartitsisumit pilersuinerup misinnartumik annertusineqarnissaa siunertarlugu nukissiuuteqarnerup nutarsarnissaa.
- Aningaasatigut toqqammavissanik pilersitsisoqarsinnaatillugu Naalagaaffimmit akisussaaffeqarfinnik tigusiartuaarnissamut pilersaarusiornissamut piareersaasioorneq.

Immikkoortuni pingaarutilinni taakkunani suliniutitut sukumiisumik pilersaarusiorneqarlutik, paasisaqarluarnermik aallaaveqarlutik ataatsimut ataqatigiissaakkamik toqqammaveqarnissaat pingaaruteqarpoq. Taamaammat immikkoortut taakku soqutigisaqartunik attuumassuteqartunik akuliutsitsinikkut piareersaasioorneqassapput.

Aprilip qaammataata naalernerani isumaginninnermut-, suliffeqarnermut, ilinniartitaanermut-kiisalu akileraartarnermut immikkoortuni imminut pilersornerulerneq annertusarnissaanik aaqqissuusseqqinneq piareersarniarlugu ulluni arlalinni sammisaqartitsinerit ingerlanneqarnerat tassani assersuutitut taaneqarsinnaavoq. Sammisaqartitsineq taanna naalakkersuisoqarfinnit sisamanit aaqqissuunneqarpoq ilaatigullu kommunit sulisoqarnermullu illuatungeriinnit sinniisunik peqataaffigineqarluni ingerlanneqarpoq.

Sammisaqartitsineq taanna ilaatigut immikkoortut akimorlugit ataqatigiissutsinik, inatsisit allannortinnissaannut siunnersuutitik sukumiisunik arlalinnik, innuttaasunut atugarliortunut neqeroortissatut amigaatigineqartut suussusersinerisigut, misissoqqissaagassanik allanik pisariaqartitanik kiisalu aaqqissuusseqqinnissat atuutilersinneqarnissaanut sulinissamut kaammattuutitik ersarissanermut ilaatigut ilapittuuteqarfiuvoq.

Inatsisissatut siunnersuutit suliniutillu nutaat piviusunngortissinnaanerannut, inuiaqatigiinnilu unammillernartitanik aaqqiissutissarsiornerni, kiisalu ineriartornissamik kissaatigisatsinnik

pilersitsinermi periarfissanik pigisatsinnik atuilluarnissatta qulakkeernissaat, aaqqissuusseqqinnissami ilanngunneqarnissaat pingaaruteqarpoq.

Piujuaannartitsinermik toqqammaveqartumik ineriartorneq

Nalunaarusiaq aningaasaqarnermut politikimi anguniakkanik nutarsakkanik periutsinillu ukiuni aggersuni kiisalu ungasissumik isigisumik imminut napatittumik aningaasaqarnermik pilersitsinissamik anguniakkamut toqqammaviusumik imaqarpoq. Tamanna ataatsimoortumik tapiissutinik isumalluuteqarunnaariartornissamut pisariaqarlunilu naalagaaffimmit akisussaaffinnik nutaanik tigusinissamut periarfissiissaaq.

Tamanna ungasissumik isigisumik aaqqissuusseqqinnissanut anguniagaqartariaqarnermik, piginnaanngorsaanerit annertusineqanerannik toqqammaveqarlunilu piujuaannartitsisumik toqqammaveqarnermik aallaaveqassaaq. Taamaammat ineriartorneq pitsaasumik ingerlanersoq ataavartumik nalilersortuartariaqarparput. Tamanna pingaarnertut politikikkut anguniakkanut kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit piujuaannartitsisumik toqqammaveqarnermik anguniagaannut, SDG-mik anguniakkanik taaneqartunut tunngatillugu atuuppoq.

2019-mi Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarusiami immikkoortuni pingaarutilinni arlalinni uuttuutitut 16-inut takussutissiisummik imaqarpoq. Tamanna 2018-imi Aningaasaqarnermik nalunaarusiamut malitseqartitsineruvoq. Takussutissap taassuma immikkoortuni amerlanerpaani pitsaasumik ineriartortoqarnera, taamaattoq aamma siuariarnissaq kissaatigineqartoq pilersikkumallugu anguniagaqarluartumik sulisoqarnissaa, takutippaa.

Taamattaq SDG 2030-mut anguniakkamut atatillugu kalaallit suliniutaannik nalunaarsuineramik suliat aallartinneqartut killiffigigallagaannik nassuiaat imaqarpoq. Suliap taassuma nanginneqarumaarnera ilaatigullu 2020-mut Aningaasanut Inatsisissamut Siunnersuummi tullerriaarinermi piviusunngortitsinermut ilapittuutaajumaarnera neriutiginerpoq.

Nalunaarsuineramik suliaqarnermi Kalaallit Nunaat attanneqarsinnaasumik toqqammaveqartumik nunarsuarmi anguniakkanut sanilliullugu maanna qanoq inissisimanagera nalilerneqassaaq. Tamanna naalackersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit, kattuffiit nunatsinnilu nunanilu tamalaani suliffeqarfiit ilisimasaqarnissaannik ataqatigiissaarinissaannillu pisariaqartitsivoq.

Nalunaarsuineq taanna politiki ingerlanneqartoq piujuaannartitsinermik toqqammaveqarneranik paasisaqarnermut ilapittuutaallunilu immikkoortunut piujuaannartitsisumik toqqammaveqarnermik suliaqarfiusut aallunneqarnerulernissaannut ilapittuutaassaaq. Nuna tamakkerlugu nalunaarsuinerne pingaarnertut suliniutit ingerlareersut nassuiarneqarput, immikkoortunilli suliniutit immaqqa annertusarneqarsinnaanerannik imaqartunik aamma tikkuussissaaq.

Tassanilu aamma immikkoortuni pingaarutilinni tamani immikkoortunut pilersaarutinik suliaqarnissamik suliat aallartereersut aamma ilaapput, taakkullu ilaatigut immikkoortuni

ataasiakkaani SDG-mik anguniakkanut naapertuuttunut sanilliullugu qanoq angusaqartoqartigineramik killiffiit aamma ilaatigut ilanngunneqassapput. 2019-mi Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummi immikkoortunut pilersaarutininik, siunissami ataavartumik siuariartornerannik nassuiaaffigineqartussanik suliat killiffilersorneqarput.

Missingersuutininik ataqatigiissaarineq aningaasaqarnermillu aqutsinerup pitsaanerulersinnera

Immikkoortuni arlalinni 2020-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummik suliaqarnerit aallartereerput.

Inuiaqatigiinni ingerlatat annertunerulerneru akitsuutitigut akileraarutitigullu annertusiartortumik isertitaqarnermik nassataqartoq, 2018-imut naatsorsuutaagallartut kisitsisitaasa ersersippaat. Ineriartorneq taanna 2020-mi attanneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq, tamannali aningaasartuutit qaffakkiartornerannik tatineqariartornermut sanilliullugu aamma nalilerneqassaaq. 2019-imut Aningaasanut Inatsisit 2019-imi kiisalu piffissami 2019-2022-mi ataatsimut IS-imi sinneqartoorfiuvoq. Angusassatut missingersuutaasoq ilaatigut pisortat ingerlataanni pisariillisaanernik aqqissuusseqqinnernillu isertitanik nutaanik aallaaveqarpoq. Taamaammallu maanna sipaarfiusinnaasunik nutaanik nassaartoqartinnagu, akileraarutitigulluunniit akitsuutitigullu nunaanik isertitaqartoqartinnagu, sullissinernik pitsanngorsaatinik aallartitsinissamut aningaasatigut periarfissaqartoqanngilaq.

Taamattaarlu ukioqatigiiaarpasuit 1950-ikkut qiteqqunnerannit inuusut soraarninngorrannerat ilutigalugu inuiaqatigiinni innuttat utoqqaat aningaasaqarnikkut malunniutilernissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Immikkoortut ilaanni, tassani peqqinnissaqarfimmi immikkoortoq ilanngullugu, aningaasartuutininik tatineqarneq ukiuni kingullerni aningaasartuuteqarfiusut arlallit ineriartornerisa nassatarisaannik annertusiartorpoq. Tamanna ilaatigut innuttaasut katitigaanerisa allanngornerisa nassatarisaannik utoqqaat amerliartornerannik, inuusaatsip malitsigisaanik nappaatit amerliartornerisa nassatarisaannik, peqqinnissaqarfimmi immikkut ilinniagaqariartornermik kiisalu inuttassarsiniarnerup ajornakusooriartorneranik ilaatigut aallaaveqarpoq. Taamaammatt Naalakkersuisut ilaatigut peqqinnissaqarfiup aningaasartuutaanik misissueqqissaarnermik aallartitsipput, peqatigisaanillu immikkoortumut pilersaarummik ilaatigut pissutsinik taaneqartunik sammisaqartussamik piareersaasiuleruttorput.

Inatsisissatut siunnersuutininut aningaasaqarnikkut kinguneqartussanut tunngatillugu akimortumik missingersuutininik ataqatigiissaarinissaq qulakkeerniarlugu assigiiaartunik ataatsimoorussanillu suleriaaseqartoqarnissaata qulakkeerneqarnissaa Naalakkersuisut aalajangerpaat. Siunnersuutit aningaasatigut kinguneqartussat aningaasanut inatsisissanut siunnersuusiornissanut piareersaasiornernut sanilliullutik tamatigut ataatsimut tullerijaarneqartarnissaat tamatuma nassatarissavaa. Periuseq taanna Inatsisartut akimortumik

isummernissaannut kissaatinullu nutaanut aningaasartuuteqarfiusussanut tulleriarinissaannut pitsaanerusunik periarfissaqarnissaannik aamma siunertaqarpoq.

Immikkoortunit assigiinngitsunit aningaasanik suli amerlanerusunik kissaateqartoqartuutarpoq. Taakkulu tamarmik 2020-mut Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummut inississornissaat peqatigisaanillu aningaasanut inatsisip pisariaqartumik oqimaaqatigiissinnissaanik qulakkeerinninnissaq ajornarpoq. Aningaasat atugassanngorsinnaasut siuariartortitsinnaasunut pingaarnersiukkanut aningaasartuutikillisaanermulluunniit suliniutinut atorneqassapput. Tamanna Naalakkersuisut aningaasanut inatsit pillugu partiinik oqaloqateqarnissaanni aallaaviussaaq, tassanilu attassinissamut siuariartornissamullu pilersaarummik malitseqartitsineq sukumiisunngortitsinerillu nanginneqarnerat aamma qitiussaaq.

Taama oqaaseqarlunga nassuiaat Inatsisartunut suliassanngortippara.